

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/338765672>

POVEZANOST OPTIMIZMA-PESIMIZMA, NADE I ZADOVOLJSTVA ŽIVOTOM KOD STUDENATA

Article · January 2020

CITATIONS

0

READS

752

2 authors:

Miljana Pavićević

University of Pristina Kosovska Mitrovica

31 PUBLICATIONS 11 CITATIONS

SEE PROFILE

Ана Стошевски

2 PUBLICATIONS 0 CITATIONS

SEE PROFILE

Miljana S. Pavićević³⁶
Univerzitet u Prištini
Filozofski fakultet Kosovska Mitrovica

Ana Z. Stoševski³⁷
Univerzitet u Prištini
Filozofski fakultet Kosovska Mitrovica

POVEZANOST OPTIMIZMA–PESIMIZMA, NADE I ZADOVOLJSTVA ŽIVOTOM KOD STUDENATA

Rezime

Osnovni cilj istraživanja je bio da se ispita odnos optimizma–pesimizma, nade i zadovoljstva životom kod studenata, kao i razlike ovih glavnih varijabli u odnosu na sociodemografskim varijablama (pol, uspeh na studijama, materijalno stanje porodice). Uzorkom su obuhvaćeni studenti tri fakulteta u Kosovskoj Mitrovici (Filozofski fakultet, Pravni fakultet i Fakultet tehničkih nauka), uzrasta od 20 do 26 godina (prosečne starosti $AS=22,08$, $SD=1,82$), ukupno 204 ispitanika (82 muških i 122 ženskih ispitanika). Podaci u istraživanju su prikupljeni korišćenjem sledećih instrumenata: Skala optimizma-pesimizma (O-P skala), Skala nade i Skala zadovoljstva životom.

Rezultati korelacione analize pokazuju da je optimizam statistički značajno povezan sa nadom i zadovoljstvom životom, dok pesimizam ostvaruje statistički značajnu negativnu korelaciju sa nadom i zadovoljstvom životom. Osobe koje imaju optimističan stav prema budućnosti, koje veruju u pozitivne ishode aktivnosti, one koje su uporne i istrajne u ostvarivanju svojih ciljeva bez obzira na prepreke, pokazivaće viši stepen nade i veće zadovoljstvo životom. Sa druge strane, osobe koje imaju pesimističan stav prema budućnosti pokazivaće niži stepen nade i zadovoljstva životom. Takođe, utvrđene su i polne razlike u izraženosti optimizma u korist ženskih ispitanika. Nije dobijena statistički značajna povezanost optimizma–pesimizma, nade i zadovoljstva životom sa uspehom na studijama i procenjenim materijalnim stanjem porodice.

Ključne reči: optimizam–pesimizam, nada, zadovoljstvo životom, studenti.

³⁶ miljanapavicevic@yahoo.com

³⁷ student master studija

Uvod

Pojavom pozitivne psihologije, mnogi autori su otvorili nove puteve i ideje za istraživanje i ispitivanje njenih koncepata kao što su: optimizam, nada, zadovoljstvo životom, subjektivna dobrobit, samoeфикаsnost. U ovom radu smo ispitivali povezanost optimizma–pesimizma, nade i zadovoljstva životom kod studenata. U prvom delu rada je opisana konceptualna osnova optimizma–pesimizma, nade i zadovoljstva životom. Nakon toga su navedeni i najvažniji nalazi koji govore o vezi između ovih varijabli. Istraživanje ovih konstrukata je značajno ako imamo u vidu da se radi o konceptima pozitivne psihologije koji su važni zarad unapređivanja psihičkog zdravlja čoveka i razvijanja njegovih potencijala. Oni mogu da deluju kao zaštitni faktor u stresnim situacijama, i tako dovedu do uspeha i pozitivnih ishoda.

Optimizam i pesimizam. Optimizam i pesimizam se mogu posmatrati kao krovni pojmovi koji se mogu koristiti zajedno sa drugim varijablama kao što su nada, zadovoljstvo životom, samoeфикаsnost, samopoštovanje i mnogi drugi. Kada su u pitanju optimizam i pesimizam, pregledom literature smo se sreli sa različitim pojmovima: dispozicionalni optimizam (Scheier & Carver, 1985), eksplanatorni optimizam ili pesimizam (Peterson & Seligman, 1987), optimizam kao pozitivna iluzija (Taylor & Brown, 1988), nerealni optimizam (Weinstein, 1980), nerealni pesimizam (Heine & Lehman, 1995), defanzivni pesimizam i strateški optimizam (Norem & Cantor, 1986; Dosedlová et al., 2016). Na osnovu navedenih podataka, vidimo da je veoma teško naći jedinstvenu definiciju koja bi opisala pojmove – optimizam i pesimizam. Čang i saradnici (Chang et al., 1994) govore da optimizam i pesimizam treba posmatrati kao dve delimično nezavisne dimenzije, jer sve dok se definišu kao pozitivno i negativno očekivanje rezultata, ovaj koncept treba posmatrati kao dvodimenzionalan (Penezić, 2002a). Razlikovanje ove dve dimenzije nije važno samo zbog njihovog merenja, nego i zbog teorijske osnove. Ona treba da omogući ispitivanje potpuno novih problema, kao što Peterson (2000) ističe potrebu za ispitivanjem osoba koje su istovremeno i pesimistične i optimistične, odnosno koje u budućnosti očekuju brojne pozitivne i negativne ishode (Kardum i sar., 2018). Dember i saradnici (Dember et al., 1989) ovaj koncept pokušavaju da definišu kao širi, pozitivni ili negativni pogled na svet, a ovo drugo određenje nije usmereno samo na buduće događaje, već uključuje i trenutne događaje i situacije (Penezić, 2002a). U istraživanjima Levisa i Dembera (Lewis & Dember, 1995) potvrđena je i ova tvrdnja i dobijeno je da su vrednosti koje ispitanici postižu na nekim merama optimizma i pesimizma pod uticajem trenutnog raspoloženja ispitanika (Kardum i

sar., 2018). Iako se optimizam može konceptualizovati na razne načine, on se najčešće definiše kao kognitivna pristrasnost, globalno očekivanje ili dispozicijski stav (Kardum i sar., 2018). Savremeni interes za optimizam ima dvojako ishodište, odnosno on može biti orijentisan na dva načina. Prva je kognitivistička orijentacija koja je usmerena na bazični optimizam, koji je sastavni deo ljudske prirode (Kardum i sar., 2018), a druga je orijentacija na optimizam kao crtu ličnosti koja nosi sa sobom činjenicu da naša iskustva utiču na to u kojoj ćemo meri biti optimistični ili pesimistični (Kardum i sar., 2018). U okviru ovakve konceptualizacije optimizma kao osobine ličnosti, najznačajnija je ideja da su ponašanja ljudi pod velikim uticajem njihovih sopstvenih očekivanja o posledicama tih ponašanja. Iako je očekivanje ključan konstrukt u mnogim teorijama motivacije za savremena shvatanja optimizma kao osobine ličnosti najznačajnija su istraživanja Scheiera i Carvera (1985, 1992) (Kardum i sar., 2018). Prema Scheier i Carver (1987) optimizam je relativno stabilna opšta tendencija verovanja u pozitivne ishode aktivnosti (Tatalović-Vorkapić i Jelić-Puhalo, 2015). Njihovo interesovanje za optimizam proizilazi iz istraživanja procesa koji se nalaze u osnovi samoregulacije ponašanja, pa je i njihova definicija orijentisana na buduće događaje i na očekivanje rezultata nekih budućih aktivnosti (Lacković-Grgin i Čubela, 2002). Uloga optimizma u regulaciji vlastitog ponašanja dolazi do izražaja onda kada pojedinac može jasno da uoči razliku između ciljeva koje je postavio i koje nastoji da ostvari, i svog trenutnog položaja u odnosu na te postavljene ciljeve. Optimisti nikada ne odustaju od svojih ciljeva uprkos preprekama koje im se nađu na putu. Za razliku od pesimista, koji veruju u loše ishode, pasivni su, puni sumnji i skloni su brzom odustajanju od postavljenih zadataka, optimisti na svaki izazov reaguju sa verom u ostvarivanje željenih rezultata i kontinuirano učestvuju u aktivnostima da ih ostvare, čak i ako je put ka tom ostvarivanju dug i pun poteškoća. Oni očekuju da će im budućnost doneti nešto dobro, pa zato i ne odustaju od svojih prvobitnih namera da postignu uspeh. Očekivanje pozitivne budućnosti je karakteristika optimizma kao crte ličnosti (Tatalović-Vorkapić i Jelić-Puhalo, 2016). Optimisti ne razmišljaju previše o mogućim rizicima i često zamišljaju sebe u raznim situacijama koje sa sobom nose pozitivne ishode. Za njih je karakteristično odsustvo zabrinutosti i anksioznosti i često se osećaju da drže situaciju pod kontrolom (Dosedlová et al., 2016). Opšte gledano, na temelju različitih istraživanja, pokazalo se da su optimisti u prednosti od pesimista u mnogim životnim područjima. Motivisaniji su za ono što rade, boljeg su zdravlja, manje su skloni depresiji i uspešniji su u školi, sportu i na poslu. Pozitivno gledanje na budućnost je povezano sa pozitivnim raspoloženjem i upornošću, uspešnim rešavanjem problema, uspehom na fakultetu i dugim životnim vekom (Rijavec i Mijočević, 2006). Sa druge strane, pesimisti su

anksiozni, sumnjičavi, stalno preispituju svoja uverenja i skloni su razmišljanju da će im se desiti nešto loše i zato veoma često ne preuzimaju rizik već odustaju od postavljenih ciljeva i zadataka.

Optimizam i nada su usko povezani pa predstavljaju dve vrste pozitivnog mišljenja. Iako se radi o dvema komponentama, one su funkcionalno povezane (npr. osoba može zamisliti veliki broj načina na koji će ostvariti željeni cilj, ali neće ih ostvariti ako nije dovoljno motivisana), pa se obe moraju ispitati kako bi se izmerio nivo nade kod osobe (Snyder, 2000).

Nada. Slično optimizmu, i nada se zalaže za predviđanje budućeg pozitivnog razvoja. Snajder i saradnici (Snyder et al., 1991) definisali su nadu kao kognitivni set koji se sastoji od recipročno deriviranog osećaja: uspešnog delovanja i uspešnih načina pomoću kojih se ciljevi mogu dostići (Lacković-Grgin i Čubela, 2002), odnosno temeljne komponente nade su sposobnost planiranja puteva do željenih ciljeva, bez obzira na moguće prepreke kao i motivacija za korišćenje tih puteva (Snyder, 2002). Osoba koja je usmerena na postizanje važnog cilja će se ponašati u skladu sa tim pa će i razmišljati o načinima i putevima za njegovo ostvarenje. Tako da, ljudi koji imaju više nade mogu lakše da pronađu puteve koji će da vode ispunjenju postavljenog cilja. Nada nas štiti od samoponižavajućih i ometajućih misli i negativnih emocija koje koče naš dalji napredak. Pozitivne emocije će da proisteknu od opaženog napredovanja ka cilju, dok će negativne da vode ka stagnaciji i nazadovanju. Uloga nade je najviše ispitivana u području fizičkog (Snyder, 1996, 1998) i mentalnog zdravlja (Snyder et al., 1991), gde je dobijena povezanost sa različitim pozitivnim ishodima (Snyder, 2002). Osim što pozitivno utiče na zdravlje, nada pozitivno utiče i na akademski uspeh i rezultate učenika, studenata i sportista (Snyder et al., 2002). Već smo nagovestili da postoji povezanost nade i optimizma, ali nada i optimizam nisu samo međusobno povezane, već su i pozitivno povezane sa nizom drugih koncepata poput zadovoljstva životom, samopoštovanja, a negativno su povezani sa depresijom, anksioznošću i intenzitetom doživljenog stresa (Rijavec i Mijočević, 2006; Rijavec i Marković, 2008; Scheier et al, 2001; Snyder, 2004; Raboteg-Šarić i sar., 2011). Koncept nade je istraživani i sa drugim oblastima, a jedna od njih je i svrha života koja se povezuje sa većim osećajem zadovoljstva životom (Raats, 2015). Nada se pokazala i kao dobar prediktor zadovoljstva životom (Bailey et al., 2006), ali su neka istraživanja pokazala da postoji i određena povezanost nade i samoefikasnosti i zadovoljstva životom (O'Sullivan, 2011). Osobe koje su zadovoljne svojim životom imaju više nade, što je

i pokazala povezanost koja postoji između zadovoljstva životom i ukupne nade pojedinca (Bailey & Snyder, 2007; Raats, 2015).

Zadovoljstvo životom. Pregledom literature i različitih istraživanja može se uvideti da postoje različita shvatanja kada je u pitanju koncept zadovoljstvo životom, zato treba uzeti u obzir da su definicije zadovoljstva životom različite i u skladu sa samim istraživanjem koje se sprovodi. Prema Andresu i Vajtiju subjektivna dobrobit kao širi pojam uključuje i kognitivnu evaluaciju i određeni stupanj pozitivnih ili negativnih osećaja (Penezić, 2006). Kemberl i saradnici (Campbell et al., 1976) definišu zadovoljstvo kao opaženu razliku između aspiracija i dostignuća, pa zadovoljstvo životom posmatraju kao kognitivnu komponentu subjektivne dobrobiti (Penezić, 2006). Pivot i saradnici (Pavot et al., 1998) definišu zadovoljstvo životom kao „globalnu evaluaciju neke osobe o svom životu” (Penezić, 2006). Prema Dajneru i saradnicima (Diener et al., 1999) zadovoljstvo životom predstavlja opštu procenu nečijeg života u celini i temelji se na procenama zadovoljstva u različitim životnim područjima (Rijavec i Ivankovic, 2017). Na osnovu ovakvih shvatanja o zadovoljstvu životom, Penezić izvodi svoju definiciju. Zadovoljstvo životom, prema Peneziću, predstavlja kognitivnu evaluaciju celokupnog života, a kroz koju svaki pojedinac procenjuje svoj vlastiti život (Penezić, 2002b). Zadovoljstvo životom je mera dobrobiti koja obuhvata globalni osećaj dobrobiti prema proceni pojedinca. Svaki čovek vrednuje svoj život iz ličnog iskustva i perspektive, prema sopstvenim kriterijumima, vrednostima, očekivanjima i iskustvima. U ranijim istraživanjima (Penezić, 1999) dobijena je visoka pozitivna povezanost zadovoljstva životom sa samopoštovanjem i optimizmom, dok je visoka negativna povezanost sa usamljenošću, samoćom, pesimizmom i anksioznošću od budućnosti.

Metod

Predmet. Predmet ovog istraživanja je bio da se ispita stepen izraženosti optimizma–pesimizma, nade i zadovoljstva životom, povezanost optimizma–pesimizma, nade i zadovoljstva životom kod studenata, zatim povezanost ovih varijabli sa sociodemografskim varijablama (uspeh na studijama i materijalno stanje porodice), kao i polne razlike u izraženosti glavnih varijabli.

Cilj. Opšti cilj istraživanja je bio da utvrdimo stepen izraženosti optimizma–pesimizma, nade i zadovoljstva životom, da utvrdimo da li postoji povezanost optimiza–

pesimizma, nade i zadovoljstva životom kod studenata, zatim da utvrdimo da li postoji povezanost ovih varijabli sa sociodemografskim varijablama, kao i to da li postoje polne razlike u izraženosti glavnih varijabli. Iz opšteg cilja proizašli su specifični ciljevi:

- Utvrditi stepen izraženosti optimizma-pesimizma, nade i zadovoljstva životom;
- Utvrditi povezanost optimizma-pesimizma, nade, zadovoljstva životom sa sociodemografskim varijablama (uspeh na studijama, materijalno stanje porodice);
- Utvrditi polne razlike u izraženosti optimizma-pesimizma, nade i zadovoljstva životom.

Hipoteze. U radu smo krenuli od pretpostavke da postoji interkorelacija optimizma–pesimizma, nade i zadovoljstva životom kod studenata. Brojna istraživanja pokazuju da postoji povezanost nade, optimizma i zadovoljstva životom (Tatalović-Vorkapić i Puhalo, 2016; Hassan et al., 2018), nade i zadovoljstva životom (Park & Peterson, 2006), nade i optimizma (Alarcon, Bowling & Khazon, 2013), a neka istraživanja (Farooq, 2017) govore da su nada i optimizam značajni u predviđanju zadovoljstva životom. Međutim, pregledom literature ustanovili smo da su istraživanja o povezanosti nade, optimizma i zadovoljstva životom uglavnom rađena u engleskom govornom području kao i u zemljama u okruženju, pa smo smatrali značajnim da ispitamo povezanost ove tri varijable na našem području, na uzorku adolescenata.

Takođe, jedna od pretpostavki je bila da su optimizam–pesimizam, nada i zadovoljstvo životom povezani sa uspehom na studijama i materijalnim stanjem porodice. Neka su istraživanja (Raboteg-Šarić, Brajša-Žganec, & Šakić, 2009) pokazala da postoji negativan uticaj nepovoljnog ekonomskog statusa porodice na zadovoljstvo životom adolescenata, kao i na osećaj nade (Peiró, 2006). Do sada je sprovedeno nekoliko istraživanja koja su pokazala pozitivnu povezanost nade i školskog uspeha u osnovnoj (Snyder et al., 1997) i srednjoj školi (Snyder et al., 1991), kao i na fakultetu (Curry et al., 1997; Chang, 1998). Takođe, studenti sa izraženijim stepenom nade imali su tokom šestogodišnjeg perioda bolji prosečni uspeh na ispitima, brže su diplomirali i u manjem broju odustajali od studiranja (Snyder et al., 2002).

Pretpostavili smo da postoje polne razlike u izraženosti optimizma–pesimizma, nade i zadovoljstva životom. Naime, u ranijim istraživanjima je dobijen podatak da žene imaju više nade, da su optimističnije, a samim tim i zadovoljnije svojim životom (Hassan et al., 2018).

Uzorak i procedura. Uzorak su činili studenti tri fakulteta u Kosovskoj Mitrovici (Filozofski fakultet, Pravni fakultet i Fakultet tehničkih nauka). Ukupno je bilo 204 ispitanika (82 muških, i 122 ženskih ispitanika) uzrasta od 20 do 26 godina (prosečne starosti $AS=22,08$, $SD=1,82$). Istraživanje je bilo anonimno i sprovedeno je u prostorijama fakulteta, a subjekti su dobrovoljno učestvovali u istraživanju. Ispitanicima je saopšten cilj istraživanja i ukazano je da će podaci biti korišćeni u istraživačke svrhe, a zatim im je dato usmeno i pisano uputstvo. Od statističkih metoda je korišćena deskriptivna statistika, korelaciona analiza i t-test.

Instrumenti. Za potrebe ovog istraživanja korišćeni su sledeći instrumenti:

Skala optimizma–pesimizma, O–P skala (Penezić, 2002a) nastala je kao rezultat adaptacije i provere tvrdnji iz LOT (Life Orientation Test, Scheiera i Carvera, 1985; prema Penezić, 2002) i OPS (Optimism-Pessimism Scale, Dembera i sar. 1989, prema Penezić, 2002). Nakon validacije, Chang je zadržao 15 tvrdnji, a u hrvatski prevod je uvršteno 14 tvrdnji i to 6 za procenu optimizma i 8 za procenu pesimizma. U ovom istraživanju je korišćen hrvatski prevod upitnika koji je adaptirao Penezić (2002). Skala je petostepena, Likertovog tipa. Prema istraživanju Penezića (2006) skala je pokazala zadovoljavajuću pouzdanost, Kronbah alfa koeficijent za optimizam iznosi $\alpha = .77$ i pesimizam $\alpha = .83$. Na našem uzorku pouzdanost subskala iznosi: optimizam $\alpha = .76$, pesimizam $\alpha = .84$. Ukupan rezultat se formira kao linearna kombinacija rezultata u svakoj pojedinačnoj tvrdnji i to posebno za optimizam i posebno za pesimizam. Viši rezultati znače veću izraženost optimizma, odnosno pesimizma. Rezultati za optimizam se kreću u rasponu od 6 do 30, a za pesimizam od 8 do 45.

Skala nade (Lacković-Grgin i Ćubela, 2002) meri razlike u nadi kao crti. Izvornu verziju je konstruisao Snajder, a skala je prevedena i primenjena na nekoliko uzoraka srednjoškolaca i studenata u Hrvatskoj (Lackovic-Grgin, Penezić i Ćubela, 2001). Skala je petostepena, Likertovog tipa i sastoji se od 9 ajtema. Pouzdanost izraženu preko Kronbahovog α , koju navode autori skale iznosi $\alpha = .75$, a na našem uzorku je $\alpha = .82$. Ukupan rezultat se može kretati u rasponu od 9 do 45, što znači da viši rezultat ukazuje na veći stepen izraženosti nade.

Skala zadovoljstva životom (Penezić, 2002b) namenjena je merenju stepena zadovoljstva životom. Skala je petostepena, Likertovog tipa i sastoji se od 20 ajtema, gde se 17 ajtema odnosi na procene globalnog zadovoljstva, dok 3 čestice služe za procenu situacijskog zadovoljstva. Ispitanici odgovaraju zaokruživanjem odgovarajućeg broja, a

rezultat se oblikuje kao linearna kombinacija procena. Viši rezultat označava i više zadovoljstvo životom, a rezultati se kreću u rasponu od 20 do 100. Autor skale navodi pouzdanost izraženu preko Kronbahovog α i ona iznosi .93, dok je na našem uzorku $\alpha = .92$.

Rezultati

Kao prvi korak u obradi prikupljenih podataka urađena je deskriptivna analiza za četiri osnovne varijable ovog istraživanja: optimizam, pesimizam, nada i zadovoljstvo životom. Ishod ove analize je prikazan u Tabeli 1.

Tabela 1. Deskriptivni pokazatelji za varijable optimizam, pesimizam, nada i zadovoljstvo životom kod studenata

	N	Min	Max	M	SD
Optimizam	204	13	30	23,29	4,11
Pesimizam	204	8	36	20,18	6,73
Nada	204	19	45	34,51	5,56
Zadovoljstvo životom	204	47	100	75,66	12,49

Na osnovu podataka iz Tabele 1 može se uočiti da su varijable optimizam, nada i zadovoljstvo životom dostigle visoke skorove, odnosno da su rezultati bliži gornjoj granici u odnosu na teorijski raspon skale, dok je nešto manji stepen izraženosti pesimizma.

U Tabeli 2 su prikazani koeficijenti Pirsonove linearne korelacije. Oni pokazuju da je optimizam statistički značajno povezan sa nadom ($r = .715$, $p < 0.01$) i zadovoljstvom životom ($r = .666$, $p < 0.01$), dok pesimizam ostvaruje statistički značajnu negativnu korelaciju sa nadom ($r = -.026$, $p < 0.01$) i zadovoljstvom životom ($r = -.504$, $p < 0.01$).

Tabela 2. Interkorelacija optimizma-pesimizma, nade i zadovoljstva životom kod studenata

	Optimizam	Pesimizam	Nada	Zadovoljstvo
--	------------------	------------------	-------------	---------------------

			životom
Optimizam	-.468**	.715**	.666**
Pesimizam		-.260**	-.504**
Nada			.574**

*Korelacija značajna na nivou $p < 0.05$ **Korelacija značajna na nivou $p < 0.01$

Osobe koje imaju optimističan stav prema budućnosti, koje su uporne i istrajne u ostvarivanju svojih ciljeva bez obzira na prepreke koje im se nađu na putu i koje veruju u pozitivne ishode aktivnosti, pokazivaće viši stepen nade i veće zadovoljstvo životom. Sa druge strane, osobe koje imaju pesimističan stav prema budućnosti i brzo odustaju od svojih ciljeva, pokazivaće niži stepen nade i zadovoljstva životom.

U Tabeli 3 prikazane su polne razlike u izraženosti optimizma, pesimizma nade i zadovoljstva životom kod studenata.

Tabela 3. Polne razlike u izraženosti optimizma, pesimizma, nade i zadovoljstva životom kod studenata

	Pol	N	M	F	df	Sig.
Optimizam	Muški	82	22,54	.550	200	.034*
	Ženski	122	23,80			
Pesimizam	Muški	82	21,05	.006	196	.161
	Ženski	122	19,68			
Nada	Muški	82	34,02	.401	197	.359
	Ženski	122	34,76			
Zadovoljstvo životom	Muški	82	75,87	6.527	195	.281
	Ženski	122	76,34			

*Značajno na nivou $p < 0.05$

Na osnovu prikazanih podataka možemo videti da ženski ispitanici pokazuju viši stepen optimizma u odnosu na ispitanike muškog pola. T-testom je takođe utvrđeno da nema polnih razlika u izraženosti pesimizma, nade i zadovoljstva životom.

Takođe, u ovom istraživanju smo ispitivali i povezanost optimizma–pesimizma, nade i zadovoljstva životom sa uspehom na studijama i procenjenim materijalnim stanjem porodice ispitanika. Dobijeni rezultati pokazuju da nije dobijena statistički značajna povezanost optimizma-pesimizma, nade i zadovoljstva životom sa uspehom na studijama i procenjenim materijalnim stanjem porodice ispitanika.

Diskusija i zaključak

U ovom istraživanju smo krenuli od pretpostavke da postoji povezanost varijabli optimizma–pesimizma, nade i zadovoljstva životom kod studenata.

Rezultati deskriptivne statistike pokazuju visoke skorove optimizma, nade i zadovoljstva životom i nizak skor pesimizma. Na osnovu dobijenih rezultata možemo zaključiti da su ispitanici optimistični, veruju u pozitivan ishod svojih aktivnosti i da su zadovoljni svojim životom. Do sličnih rezultata došli su i drugi autori (Randelović i Minić, 2012) koji su na studentskoj populaciji dobili visok nivo smisla života, proaktivnog prevladavanja stresa, nade i zadovoljstva životom.

U potrazi za odgovorom na postavljenu pretpostavku korelacionom analizom smo došli do zaključka da postoji statistički značajna pozitivna povezanost optimizma sa nadom i zadovoljstvom životom. Ovakvi rezultati su i očekivani ukoliko imamo u vidu da je optimizam relativno stabilna opšta tendencija verovanja u pozitivne ishode aktivnosti (Scheier & Carver, 1987; Tatalović-Vorkapić i Jelić-Puhalo, 2015), a nada počiva na sposobnosti da se pronađu rešenja i odlučnost da se ta rešenja primene (Lacković-Grgin i Čubela, 2002). Optimisti nikada ne odustaju od svojih ciljeva uprkos preprekama koje im se nađu na putu, veruju u pozitivne ishode svojih aktivnosti i očekuju da će im budućnost nešto dobro doneti. Upravo to očekivanje ih i navodi da ne odustaju od svojih prvobitnih namera i da budu uporni u ostvarivanju željenih ciljeva. Nada štiti osobu od samoponižavajućih i ometajućih misli i negativnih emocija koje koče njen dalji napredak. Glavna razlika između nade i optimizma ogleda se u tome da, autori konstrukta optimizma glavnim pokretačem ka cilju usmerenog ponašanja navode misli o vlastitim sposobnostima, dok se unutar teorije nade, razmišljanje o

načinima postizanja cilja i misli o sposobnostima smatraju jednako važnim pokretačima cilju usmerenog ponašanja (Raboteg-Šarić i sar., 2011). I u istraživanju Snajdera dobijena je pozitivna korelacija između nade i optimizma (Snyder, 2000). Takođe su i brazilski istraživači pronašli pozitivnu korelaciju između optimizma i nade, ali i nade i samopoštovanja (Hutz et al., 2014). Dobijena je i pozitivna korelacija nade sa zadovoljstvom životom, što se može objasniti time da optimistične osobe koje veruju u svoje sposobnosti i koje uspevaju da ostvare postavljene ciljeve, pokazuju veći stepen zadovoljstva životom. U istraživanjima Bejlja i Snajdera (Bailey & Snyder, 2007) zadovoljstvo životom je bilo veće kod odraslih koji su imali visok skor nade, pa se pretpostavlja da je zadovoljstvo životom povezano sa nadom i dostizanjem i ostvarivanjem ciljeva zbog velikog broja puteva i različitih načina da se dati cilj ostvari (Hutz et al., 2014). U još nekim istraživanjima (Park & Peterson, 2006, O'Sullivan, 2011) dobijeno je da postoji povezanost nade sa zadovoljstvom životom. Istraživanja su pokazala da osobe koje su zadovoljne svojim životima imaju kvalitetnije brakove, ostvaruju bolje socijalne odnose, otpornije su na stres, zdravije su i emotivno stabilnije (Brajša-Žganec i Kaliterna Lipovčan, 2006).

Dalje, u radu je dobijena i negativna korelacija nade i pesimizma. Ova statistički značajna negativna povezanost nade i pesimizma je očekivana jer pesimisti imaju negativna očekivanja od budućnosti i negativne aspekte funkcionisanja koje su izražene kroz mere usamljenosti i anksioznosti (Lacković-Grgin i Čubela, 2002), tako da pesimistične osobe nemaju razvijen osećaj nade u pozitivne ishode situacija.

Što se tiče povezanosti optimizma–pesimizma, nade i zadovoljstva životom sa sociodemografskim varijablama, nije dobijena statistički značajna povezanost ove tri glavne varijable sa uspehom na studijama i procenjenim materijalnim stanjem porodice ispitanika. Ovi rezultati su u suprotnosti sa rezultatima ranijih istraživanja koji pokazuju da očekivanja uspeha adolescenata koji imaju visok stepen nade rastu, a time i verovatnoća da će se ostvariti (Rijavec i Marković, 2008). Međutim, ovi autori naglašavaju da je korelacija između nade i školskog uspeha mala. Takođe, u drugim se istraživanjima (Raboteg-Šarić, Brajša-Žganec, & Šakić, 2009; Peiró, 2006) pokazalo da niži ekonomski status porodice utiče na optimizam, nadu i zadovoljstvo životom, što u našem istraživanju nije dobijeno.

Polne razlike su utvđene jedino kod optimizma, tj. ženski ispitanici su pokazali veći stepen optimizma u odnosu na ispitanike muškog pola, dok nisu utvđene polne razlike u izraženosti pesimizma, nade i zadovoljstva životom. Prema rezultatima nekih istraživanja ne

postoje polne razlike u izraženosti optimizma i pesimizma (Heinonen et al., 2005; Scheier i sar., 1994), dok prema drugim postoje (Heaven & Ciarrochi, 2008; Rijavec i Mijočević, 2006). Osobe ženskog pola postižu više skorove na skali optimizma i kad dožive uspeh, one ga pripisuju sebi i svom ponašanju, veruju da će uspeh da dožive i u budućnosti i kao i u drugim područjima života. Muškarci na uspeh gledaju više kao na splet okolnosti koje ne zavise puno od njih samih, ne veruju da će se taj uspeh ponoviti u budućnosti ili u nekom drugom području života (Rijavec i Mijočević, 2006). Međutim, kako navode autori, još uvek nisu istraženi uzroci tih razlika. Što se tiče zadovoljstva životom, ono je stabilno tokom vremena i na njega ni starost a ni pol nemaju značajnog uticaja (Tatalović-Vorkapić i Jelić-Puhalo, 2016). Neki autori (Michalos, 1985) veruju da zadovoljstvo životom zavisi više od nekih sociokulturnih nego od kognitivno-osećajnih struktura, koje, u stvari, uslovljavaju javljanje razlika između muškaraca i žena.

Sumirajući rezultate, možemo zaključiti da su studenti zadovoljni svojim životom, veruju u svoje sposobnosti i optimistični su u pogledu svoje budućnosti.

Preporuka je da u buduća istraživanja treba uključiti neke druge varijable koje mogu dati značajan doprinos u razvoju optimizma-pesimizma, nade i zadovoljstva životom poput osobina ličnosti ispitanika, vaspitnih stilova roditelja kako bi dobili potpuniju sliku o povezanosti ovih varijabli.

Literatura

Alarcon, G. M., Bowling, N. A., & Khazon, S. (2013). Great expectations: a meta-analytic examination of optimism and hope. *Personality and Individual Differences, 54*, 821–827.

Bailey, T. C., Eng, W., Frisch, M. B. & Snyder, C. R. (2006). Hope and optimism as related to life satisfaction. *The Journal of Positive Psychology 2* (3), 168–175.

Bailey, T. C. & Snyder, C. R. (2007). Satisfaction with life and hope: A look at age and marital status. *The Psychological Record, 57* (2), 233–240.

Brajša-Žganec, A. i Kaliterna Lipovčanin, LJ. (2006). Kvaliteta življenja, životno zadovoljstvo i sreća osoba koje profesionalno pomažu drugima. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, 15* (4–5), (84–85), 713–728.

Campbell, A., Converser, P. E. & Rodgers, W. L. (1976). *The Quality of American life: Perceptions, evaluations and satisfactions*. New York: Russell Sage Foundation.

Chang, E. C., D’Zurilla, T. J. & Maydeu-Olivares, A. (1994). Assessing the dimensionality of optimism and pessimism using a multimeasure approach, *Cognitive Therapy and Research*, 18 (2), 143–161.

Chang, E. C. (1998). Hope, problem-solving ability, and coping in a college student population: Some implications for theory and practice. *Journal of Clinical Psychology*, 54, 953–962.

Curry, L. A., Snyder, C. R., Cook, D. L., Ruby, B. C., & Rehm, M. (1997). The role of hope in student-athlete academic and sport achievement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 1257–1267.

Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E. & Smith, H.E. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125 (2), 276–302.

Dember, W. N., Martin, S. H., Hummer, M. K., Howe, S. R. & Melton, R. S. (1989). The measurement of optimism and pessimism. *Current Psychology: Research and Reviews*, 8 (2), 102-109.

Dosedlová, J., Jelinek, M., Klimunsová, H. & Burešová, I. (2016). Positive Expectations-Optimism and Hope in Models. *The European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*, 437–447.

Farooq, T. (2017). Subjective wellbeing: Significance of hope and optimism. *International Journal of Academic Research and Development*, 2 (6), 274–276.

Hassan, K., Sadaf, S., Saeed, A. & Idrees, A. (2018). Relationship between Hope, Optimism and Life Satisfaction among Adolescents. *International Journal of Scientific & Engineering Research*, 9 (10), 1452–1457.

Heaven, P. & Ciarrochi, J. (2008). Parental styles. Gender and the development of hope and self-esteem. *European Journal of Personality*, 22 (8), 707–724.

Henionen, K., Räikkönen, K. & Keltikangas-Järvinen, L. (2005). Self-esteem in early and late adolescence predicts dispositional optimism- pessimism in adulthood: A21-year longitudinal study. *Personality and Individual Differences*, 39 (3), 511–521.

Heine, S. J. & Lehman, D. R. (1995). Cultural variation in unrealistic optimism: does the west feel more invulnerable than the east? *Journal of Personality and Social Psychology*, 68 (4), 595–607.

Hutz, S. C., Midgett, A., Pacico-Cerentini, J., Bastianello, R. M. & Zanon, C. (2014). The Relationship of Hope, Optimism, Self-Esteem, Subjective Well-Being, and Personality in Brazilians and Americans, *Psychology*, 5, 514–522.

Kardum I., Hudek-Knežević, J. i Krapić, N. (2018). Optimizam, pesimizam i telesno zdravlje. *Psihologijske teme*, 27 (3), 585–611.

Lacković-Grgin, K. i Čubela, V. (2002). Skala nade. U: Lacković-Grgin, K., Proroković, A., Čubela, V., Penezić, Z. (ur). *Zbirka psihologijskih skala i upitnika. Svezak 1*. Zadar: Filozofski fakultet, 18–19.

Lacković-Grgin, K., Penezić, Z., i Čubela, V. (2001). The rest of two measures of adolescent identity, *Journal of Adolescence*.

Lewis, L. & Dember, W. N. (1995). Can experimentally induced mood affect optimism and pessimism scores? *Current Psychology*, 14, 29–41.

Michalos, A. C. (1985). Multiple Discrepancies Theory (MDT). *Social Indicators Research*, 16, 347–413.

Norem, J. K. & Cantor, N. (1986). Defensive pessimism: Harnessing anxiety as motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1208–1217.

O'Sullivan, G. (2011). The relationship between hope, eustress, self-efficacy and life satisfaction among undergraduates. *Journal of Social Indicators Research*, 101, 155–172.

Pavot, W., Diener, E. & Suh, E. (1998). The Temporal Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 70, 340–354.

Park, N. & Peterson, C. (2006). Character strengths and happiness among young children: Content analysis of parental descriptions. *Journal of Happiness Studies*, 7, 323–341.

Peiró, A. (2006). Happiness, satisfaction and socio-economic conditions: some international evidence. *Journal of Socio-Economics*, 35, 348–365.

Penezić, Z. (1999). *Zadovoljstvo životom: Relacije sa životnim dobi i nekim osobnim značajkama*. (Magistarski rad). Zagreb: Filozofski fakultet.

Penezić, Z. (2002a). Skala optimizma-pesimizma (O-P skala). U: Lacković-Grgin, K. Proroković, A., Čubela, V., Penezić, Z. (ur). *Zbirka psihologijskih skala i upitnika. Svezak 1*. Zadar: Filozofski fakultet, 15–17.

Penezić, Z. (2002b). Skala zadovoljstva životom. U: Lacković-Grgin, K. Proroković, A., Čubela, V., Penezić, Z. (ur). *Zbirka psihologijskih skala i upitnika. Svezak 1*. Zadar: Filozofski fakultet, 20–22.

Penezić, Z., (2006). Zadovoljstvo životom u adolescentnoj i odrasloj dobi, *Društvena istraživanja*, 15 (4–5), (84–85), 643–669.

Peterson, C. & Seligman, M. E. (1987). Explanatory style and illness. *Journal of Personality*, 55(2), 237–265.

Peterson, C. (2000). The future of optimism. *American Psychologist*, 55 (1), 44–55.

Raats, C. (2015). Investigating the relationship between hope and life satisfaction among children in low and middle income communities in Cape Town, *Research Psychology in the Department of Psychology*. University of the Western Cape, 5–7.

Raboteg-Šarić, Z., Brajša-Žganec, A. & Šakić, M. (2009). Life satisfaction in adolescents: The effects of perceived family economic status, self-esteem and quality of family and peer relationships. *Društvena istraživanja*, 18 (3), 547–564.

Raboteg-Šarić, Z., Merkaš, M. i Majić, M. (2011). Nada i optimizam adolescenata u odnosu na roditeljski odgojni stil, *Napredak*, 152 (3–4), 373–388.

Randelović, D. i Minić, J. (2012). Prediktori zadovoljstva životom kod studenata. *Engrami*, 34 (1), 59–68.

Rijavec, M. i Ivanković, M. (2017). Dispozicijski optimizam i pesimizam kao prediktori školskog uspeha, ciljnih orijentacija u učenju, straha od ispitivanja i životnog zadovoljstva učenika, *Napredak*, 158 (4), 397–417.

Rijavec, D. i Marković, D. (2008). Nada, strah od ispitivanja i školski uspeh. *Metodika: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*, 9 (16), 8–17.

Rijavec, M. i Mijočević, I. (2006). Optimistički i pesimistički eksplanatorni stil i školski uspijeh u višim razredima osnovne škole. *Odgojne znanosti*, 2, 347–361.

Scheier, M. E. & Carver, C. S. (1985). Optimism, coping and health: Assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology*, 4, 219–247.

Scheier, M. F. & Carver, C. S. (1987). Dispositional optimism and physical well-being: The influence of generalized outcome expectancies on health. *Journal of Personality*, 55, 169–210.

Scheier, M. R., Carver, C. S. & Bridges, M. W. (1994). Distinguishing optimism from neuroticism (and trait anxiety, and self-esteem): A reevaluation of the Life Orientation Test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 1063–1078.

Scheier, M. F., Carver, C. S., Bridges, M. W. (2001). Optimism, pessimism and psychological well-being. U: Chang, E.C. (Ed.), *Optimism and pessimism: Implications for theory, research and practice*. Washington, DC: American Psychological Association, 189–216.

Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T., Youshinobu, L., Gibb, J., Langelle, C. & Harney, P. (1991). The will and the ways: Development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60 (4), 570–585.

Snyder, C. R. (1996). To hope, to lose, and hope again. *Journal of Personal and Interpersonal Loss*, 1, 3–16.

Snyder, C. R., Hoza, B., Pelham, W. E., Rapoff, M., Ware, L., Danovsky, M., Highberger, L., Rubinstein, H., Stahl, K. (1997). The development and validation of the Children's Hope Scale. *Journal of Pediatric Psychology*, 22, 399–421.

Snyder, C. R. (1998). Hope. In H.S. Friedman (Ed.), *Encyclopedia of mental health*. San Diego, CA: Academic Press, 421–431.

Snyder, C. R. (2000). The past and possible futures of hope. *Journal Of Social and Clinical Psychology, 19* (1),11–28.

Snyder, C. R., Shorey, H. S., Cheavens, J., Pulvers, K. M., Adams, V. H., & Wiklund, C. (2002). Hope and Academic Success in College. *Journal of Educational Psychology, 94* (4), 820–826.

Snyder, C. R. (2002). The past and possible futures of hope. *Journal of Social and Clinical Psychology, 19* (1), 11–28.

Snyder, C. R. (2004). Hope and depression: A light in the darkness. *Journal of Social and Clinical Psychology, 23* (3), 347–351.

Tatalović-Vorkapić, S. i Jelić-Puhalo, J. (2015). Povezanost osobina ličnosti, nade, optimizma i zadovoljstva životom odgojitelja predškolske dece, *Napredak, 157*(1–2), 205–220.

Taylor, S. E. & Brown, L. (1988). Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin 103* (2), 193–210.

Weinstein, N. D. (1980). Unrealistic optimism about future life events. *Journal of Personality and Social Psychology, 39* (5), 806–820.

THE INTERCONNECTIONS OF OPTIMISM AND PESSIMISM, HOPE AND LIFE SATISFACTION AMONG STUDENTS

Abstract

The main goal of this research has been to question relations between optimism-pessimism, hope and life satisfaction among students in relation to sociodemographic variables (gender, age, success on studies, and economic status of the families). The research has included students of three universities in Kosovska Mitrovica (Faculty of Philosophy, Faculty of Law and Faculty of Technical Sciences), age 20 to 26 (average age $AS=22,08$, $SD=1,82$), in total 204 examinees (82 male i 122 female). We have used following instruments for data collecting: Optimism-pessimism Scale (O-P scale), Scale of Hope and the Scale of Life Satisfaction.

Results have shown that optimism has a statistically significant connection with hope and life satisfaction, while pessimism on the other hand shows statistically significant negative correlation with hope and life satisfaction. Person who is an optimist, who believes in bright future, in positive

effects of various actions, who is resilient and consistent in achieving goals will show a larger degree of hope and life satisfaction. However, on the other hand, a person whose point of view is pessimistic will show lower degree of hope and life satisfaction. Certain results have shown that older examinees are less pessimistic. Females have shown that they are more optimistic than males. Results do not show any statistically relevant data concerning the connection of optimism-pessimism, hope and life satisfaction with the success on the studies or economic status of the families.

Key words: Optimism-pessimism, hope, life satisfaction, students.